

27.2.2017

EOAK/696/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

KAKSOISKANSALAISTEN KOHTELU PUOLUSTUSVOIMISSA JA ULKOASIAINMINISTERIÖSSÄ

Kerroitte kansanedustajien saaneen yhteydenottoja puolustusvoimien ja ulkoasiainministeriön menettelystä kaksoiskansalaisten kohtelussa. Halusitte kirjeellänne kiinnittää oikeusasiamiehen huomiota tilanteeseen. Liititte kirjeeseen yhden asiasta saamanne sähköpostiviestin, joka koski ulkoasiainministeriön menettelyä Suomen Moskovan suurlähetystön harjoittelijan rekrytoinnissa.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin pyynnöstä ilmoitan Teille seuraavan.

Puolustusvoimien menettely

Oikeusasiamies on vastaanottanut muutamia kanteluita puolustusvoimien menettelystä Suomen ja Venäjän kaksoiskansalaisuuden omaavien varusmiesten kohtelussa. Kaikki kantelut ovat perustuneet julkisuudessa olleisiin tietoihin. Apulaisoikeusasiamies on ratkaissut näistä kanteluista ensimmäisen 23.2.2017 (EOAK/652/2017). Vastauksen ratkaisuosaa on seuraavansisältöinen:

"Kantelussanne tarkoitetusta asiasta on alkuvuodesta 2017 kerrottu julkisuudessa muun muassa, että Suomen ja Venäjän kaksoiskansalaisuuden omaavia varusmiehiä ei kouluteta tehtäviin, joissa he voivat päästä käsiksi turvallisuuden kannalta merkittävään tietoon. Ensimmäisenä uutisoitiin Kainuun prikaatin toiminnasta lennokkijärjestelmän koulutukseen ottamisesta ja siitä, että menettely olisi perustunut puolustusvoimien ohjeistukseen. Puolustusvoimat ja puolustusministeri kiistivät julkisuudessa virallisen ohjeistuksen olemassa olon.

Puolustusvoimat tiedotti 8.2.2017 selvittäneensä kaksoiskansalaisuuteen liittyvät käytännöt niin varusmiespalveluksessa kuin rekrytoitaessa henkilöstöä puolustusvoimien virkoihin, ja samalla varmista-neensa, että toimintatavat ovat lainmukaiset puolustusvoimien yksiköissä. Tiedotteen mukaan julkisuudessa oli jo ollut esillä tapaus, jossa Kainuun prikaatissa varusmiehille oli tammikuussa 2017 virheellisesti kerrottu suullisesti ja esitysaineistossa, että lennokkijärjestelmän koulutukseen ei oteta kaksoiskansalaisia. Selvityksen yhteydessä oli myös tullut esiin epäily toisesta tapauksesta, jossa oli mahdollisesti annettu virheellistä ohjeistusta. Tämän tapauksen tutkinta on tiedotteen mukaan aloitettu ja siihen osallistuu myös keskusrikospoliisi. Kumpikaan tapauksista ei tiedotteen mukaan edusta puolustusvoimien yleistä linjaa eikä virallista ohjeistusta.

Edelleen julkisuudessa on kerrottu, että keskusrikospoliisi on aloittanut edellä mainitun tutkinnan puolustusvoimien pyynnöstä ja poliisi tutkii asiaa yhdessä valtakunnansyyttäjänviraston kanssa. Kainuun prikaatin tapaus on julkisuudessa olleen puolustusministerin kannanoton mukaan jo selvitetty, eikä se ollut ylittänyt poliisin tutkintakynnystä. Tapauksessa on kerrottu olleen kyse yksittäisen kouluttajan yllälyönnistä, joka oli korjattu välittömästi, eikä varusmiehille ollut koitunut tapauksesta syrjintäseuraamuksia.

Apulaisoikeusasiamiehen tarkastuksella pääesikunnassa 13.2.2017 keskusteltiin kaksoiskansalaisia koskevista syrjintäepäilyistä puolustusvoimissa ja puolustusvoimien toimenpiteistä asiassa. Pääesikunnan mukaan puolustusvoimissa ei ole pääesikunnan antamaa virallista ohjeistusta, norminantoa tai linjanvetoa koskien kaksoiskansalaisia varusmiehinä tai sotilasviroissa. Pääesikunnan mukaan oli kuitenkin käynyt ilmi, että joissain yksiköissä oli annettu jonkinlaista ohjausta siitä, miten kaksoiskansalaisuuden omaavien henkilöiden kanssa menetellään. Nämä olivat pääesikunnan mukaan yksittäisten virkamiesten omin päin laatimia "soveltamisohjeita". Tarkastuksen tekoajankohdan tilanteen mukaan

yksi asia oli saatettu poliisin esitutkintaan epäiltynä syrjintänä sekä kolmea muuta asiaa selvitettiin puolustusvoimien sisäisesti. Jos asiassa ilmenee syytä epäillä rikosta, näissäkin aloitetaan pääesikunnan mukaan esitutkinta.

Todettakoon, että puolustusministeri kävi 21.2.2017 kuultavana puolustusvaliokunnassa kaksoiskansalaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Edellä kerrotun perusteella julkisuudessa olleeseen Kainuun prikaatin tapaukseen puolustusvoimat on jo puuttunut, mahdollisesta kaksoiskansalaisten epäasiallisesta kohtelusta on tehty muutenkin sisäistä tutkintaa ja asiakokonaisuuteen liittyvän tapauksen esitutkinta on vireillä keskusrikospoliisissa.

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnallisten toimenpiteiden tarpeellisuuden arvioinnissa otetaan vakiintuneen käytännön mukaan huomioon muun muassa se, miten epäilyyn jostakin epäasiallisesta menettelystä on hallinnonsisäisesti mahdollisesti jo puututtu, ja se, onko oikeusasiamiehen arvioitavaksi saatettu asia jo vireillä jossakin toimivaltaisessa viranomaisessa.

Edellä todettuun nähden apulaisoikeusasiamies katsoi, ettei kantelussanne tarkoitettu asia ainakaan tässä vaiheessa edellyttänyt häneltä enempiä toimenpiteitä.”

Ulkoasiainministeriön menettely

Kirjeenne liitteessä kerrottiin tapauksesta, jossa harjoittelijaksi Suomen Moskovan suurlähetystöön valitun opiskelijan harjoittelijan paikka ensi kesäksi oli peruttu, kun oli tullut tietoon, että hänellä on myös Venäjän kansalaisuus.

Edellä mainitusta tapauksesta sähköpostiviestin Teille lähettänyt henkilö ei ole yksilöinyt asianomaisen opiskelijan nimeä eikä sitä ulkoasiainministeriön virkamiestä, joka olisi ilmoittanut, että kaksoiskansalaisuus estää harjoittelijaksi ottamisen. Hän kuitenkin otaksui kyseen olevan samasta tapauksesta, josta oli uutisoitu Helsingin Sanomissa ja jonka osalta ulkoasiainministeriön edustaja oli ilmoittanut, ettei hän tunne tapausta mutta että kyseisenlainen menettely ei olisi ministeriön linjan mukaista.

Kun tapauksesta oli kerrottu julkisuudessa, ulkoasiainministeriön hallintojohtaja Ari Rouheen on uutisoitu todenneen, että yksinomaan kansalaisuus ei vaikuta ulkoasiainministeriön rekrytointeihin ja että hänen mukaansa tällaista käytäntöä ei ministeriössä ole. Ulkoasiainministeriö on julkaissut asiasta virallisen tiedotteen (23/2017, 2.2.2017), jossa on muun muassa todettu, että ulkoasiainministeriön ja edustustojen palveluksessa on tälläkin hetkellä kaksois- tai monikansalaisia eikä tällaisia henkilöitä koskevaa rekrytointikieltoa ole.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että asian tutkiminen kanteluna tai eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n mukaisesti omasta aloitteesta edellyttää aina tapahtumien riittävää yksilöintiä.

Tänne toimittamanne aineisto ja julkisuudessa asiasta käyty keskustelu eivät apulaisoikeusasiamiehen mukaan tarjonneet riittäviä edellytyksiä asian tutkittavaksi ottamiselle tai enemmälle arvioimiselle sen enempää konkreettisesti yksittäistapauksessa kuin yleisemmäläkään tasolla. Apulaisoikeusasiamiehen tietoon ei ole muutenkaan tullut sellaista yksilöityä aineistoa, jonka perusteella hän olisi voinut arvioida tarvetta ulkoasiainministeriön toiminnan lähempään laillisuusvalvonnalliseen tarkasteluun.

Jotta esimerkiksi tänne toimittamassanne liiteaineistossa esitelty tapaus olisi mahdollista tutkia täällä, se edellyttäisi vähimmilläänkin tietoa asianomaisen henkilön henkilöllisyydestä ja mielellään myös siitä, miten hän itse suhtautuisi siihen, että oikeusasiamies käsittelisi hänen asiansa.